

mpkslas • menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1984

BALANDŽIO MĖN. 28 d. / APRIL 28, 1984

PART TWO — Nr. 85(17)

Šiame numeryje:

Kultūros vieta išeivijos palikime.
Artėjant Gounod „Faustui“ — pokalbis su dirigentu ir solistais.
Antras raktas į Senąjį Testamentą.
Apie svarstymų knygą „Žmogus realiame gyvenime“.
Pavakarė dail. Viktoro Vizgirdos gyvenimo peizaže.
Prano Visvydo eilėraščių.
Kazio Bradūno „Priešų“ sutiktuvės.
Clevelando vyrų okteto koncertas Chicagoje.
Kultūrinės progos.
Chicago teatruose.
Nauji leidiniai.

Artėjant Gounod „Faustui“

Pokalbis su dirigentu ir solistais

Gegužės 5 ir 6 d. Morton East vidurinės mokyklos auditorijoje pamatysime Lietuvių operos dvidešimt aštuntojo sezono darbo rezultatus. Charles Gounod „Faustas“ jau antrą kartą statomas Chicago lietuvių scenoje.

Operos spektakliai — tai daugelio pasižentusių žmonių pastangų vaisius. Dirigentas — Arūnas Kaminskas, režisierius — Christian Smith, choreografas — Violeta Karosaitė, scenos direktorius — Kazys Oželis, solistai: Algirdas Brazis (Valentinas), Margarita Momkienė (Zybelis), Anita Pakalniškytė (Margarita), Bernardas Prapuolenis (Vagneris), Darrel Rowader (Faustas), Aldona Stempuzienė (Marta) ir Jonas Vaznelis (Mefistas). O kur dar operos choras, valdyba, šokėjai ir daug kitų pastatymo talkininkų.

Artėjant spektakliams, Emilija Sakadolskienė užkalbina „Fausto“ dirigentą bei solistus.

***

(A. Brazis ir J. Vazneliui): *Jūs šiam pastatyme atliekate tas patias roles, kaip pirmą kartą Lietuvių operos „Fausto“ pastatyme. Kaip metų patirtis yra pakeitusi vaidmens interpretaciją? Palyginkite darbo privalumus anuomet ir dabar.*

A. Brazis: Prisimenant pirmąjį „Faustą“ prieš 26 metus, reikia pripažinti, kad prabėgę metai davė daug patyrimo ir subrendimo. Kiekviena dainuota rolė padėjo interpretacijai.

Pirmaisiais operos metais buvo nemažai kliūčių. Trūko lėšų, rėmėjų, kostiumų, dekoracijų, profesionalios režisūros; orkestrai maži. Tačiau choras visuomet buvo svarbiausia šio sambūrio dalis. Galima sakyti, kad per laiką Lietuvių opera perėjo iš mėgėjų į profesionalų lygį.

J. Vaznelis: Taip, nuo pirmo „Fausto“ pastatymo praėjo gerokas metų skaičius, tad ir reikalavimai, pirmiausia sau patiam, pasidarė daug didesni. Šiandien, tiesa, turim

bus išlikę kūriniai, bet išnykę kūrėjai. Lietuviybė bus mirusi, bet bus likęs ribotos jėgos lietuviškumas. Lietuvio išeivio pėdsakai bus randami archyvuose, bibliotekose, muziejuose. Dar bus išlikę lietuviškos kilmės asmenų, kurie iš meilės savo seneliams bei proseneliams saugos ir globos jų kūrybinį palikimą ir juo didžiulis. Ir ši paveldo būseną juos išlaikys jautrius Lietuvai ir lietuvių tautai gal net kelis šimtmečius. Juo daugiau bus palikta, tuo stipresnis bus paveldo poveikis.

Gausėnis ir turtingesnis mūsų palikimas savajai išeivijai ir Lietuvai ir turi būti pats stipriausias visos mūsų kultūrinės veiklos akstinas. O taip pat ir prasmė. Mums duotas ribotas laikas, tai tebūna neribotos mūsų pastangos.

Po Lietuvių operos „Fausto“ pastatymo 1958 m. Chicagoje: solistai Jonas Vaznelis (Mefistas), Algirdas Brazis (Valentinas) ir Stasys Baras (Faustas).

daugiau privalumų: daugiau orkestrinių repetitijų, sceninis apipavidalinimas bei režisūra, kaip mūšio A. Brazis. Na ir žinoma, pati svarbiausia pozicija — mūsų jaunas dirigentas, sudaręs nepaprastai malonią atmosferą darbui.

(A. Stempuzienė): *Jūs taip pat dalyvavote pirmajame „Fauste“.*

A. Stempuzienė: Tačiau tada dainavau ne Martos, o Zybelio partiją. Dar ir šandien maloniai prisimenu Chicago publikos aplodismentus.

(M. Momkienė): *Jūsų pirmas solinis pasirodymas Lietuvių operoje buvo Verdi „Traviatoje“, o prieš tai berods dainavote chore.*

M. Momkienė: Mano pirmieji žingsniai mūsų operoje buvo kaip tik su „Faustu“.

Solistas Jonas Vaznelis — pirmojo Lietuvių operos „Fausto“, statyto 1958 metais, Mefistas. Mefisto partiją dainuos ir šio sezono Lietuvių operos „Fausto“ spektakliuose gegužės mėn. 5 ir 6 d. J. Sterling Morton East High School auditorijoje.

Tai buvo tuometinio vyrų choro antrasis pastatymas, kuriame jau buvo reikalingas ir moterų vienetas. Pirmininko Vytauto Radžiaus pakviesta ir muz. Stepo Sodeikos paraginta, vykau į naujai sudaromą operos moterų chorą, kur buvau išrinkta tos grupės seniūne.

Vėliau — atsakingesnis dainavimas. Maestro Kučūnas man patikėjo vis didesnes roles ir su kiekviena turėjau vis daugiau bręstį dainavime ir vaidyboje.

(B. Prapuoleniui): *Jūs taip pat Lietuvių operos veikloje esate dalyvavęs ne vien kaip solistas. Kelerius metus buvėte chorvedžiu.*

B. Prapuolenis: Buvau ne vien chorvedžiu, bet ir akompaniatorium, režisieriaus padėjėju, asistentu dirigentu. Dar prieš pradėdamas

bandrauti su Lietuvių opera rašiau ir recenzijas. Buvau labai drąsus; laisvai kritikuavau solistus, spektaklius. Noriu pasakyti, kad Lietuvių operoj turėjau progos išbandyti savo kūrybines jėgas, asmeniškai subręsti ir vertinti kitų darbą.

(D. Rowader): *Kaip Jūs pasirošiate Fausto rolei, kurioje turite pereiti iš senatvės į jaunystę? Puz., ar pasikeitimai yra vien vaidybiški, ar bandote ir balsu perduoti skirtumą?*

D. Rowader: Mano nuomone, balsas visuomet turi skambėti natūraliai. Vien dėl to, kad žmogus yra pagyvenęs, nereikia, kad jo balsas turi pavargusiai skambėti. Geras pavyzdys — Algirdas Brazis. Kompozitorius vyresniajam Faustui parąšė muziką žymiai žemesniame registre, negu likusiai operai, tad nemanau, kad turėčiau dirbtinai sendinti balsą. Tuo skirtumu kompozitorius pasirūpino.

Ar pirmą kartą atliekate Fausto rolę?

D. Rowader: Taip. Gal ir gerai, nes jei būčiau išmokęs prancūziškai, gal būtų sunkumų — tikriausiai nejučiom maiščiau kalbas.

Ar lietuvių kalba sudaro kokių ypatingų sunkumų?

D. Rowader: Visai ne. Lietuvių kalba labai laisvai teka, daug atvirų balsių, panašiai kaip italų. Vienintelė problema — suprast, ką dainuojai. Todėl taip pat išmokau anglišką vertimą. Ne visur sutampa, bet reikšmės atžvilgiu abu tekstai atrodo gan artimi. Be to, jau išmokau kai kuriuos išsireiškimus iš Jono (Vaznelio).

(A. Pakalniškytei): *Jūs dainavote Margaritos rolę Toronto operos repertuariniame teatre. Kokie sunkumai, kai reikia atlikti rolę lietuvių kalba?*

A. Pakalniškytė: Nustebau — iš tikrųjų vertimas gana tikslus, nors kai kur veiksmai yra truputį skirtingose

vietose negu originale. Per pirmą porą repetitijų netyčia išsprūdo keletas žodžių prancūziškai; turėjau sau priminti, kur esu. Kadangi dauguma publikos bus lietuviai, žodžių aiškumas bus gana svarbus. Žinoma, dainuojant tai ne visuomet įmanoma.

Ši opera skiriasi tuo, kad sopranas mažai dainuoja pirmame veiksmė. Tik antrajam įpusėjus tenka daugiau pasireikšti. Ar tai sudaro sunkumų?

A. Pakalniškytė: Gana sunku laukti užkulisuose, kai visi kiti dainuoja. Dar nebūtų taip blogai, jei nereikėtų apsiųngti, nusigrimuoti ir retkarčiais pasirodyti pirmajame veiksmė. Ariją antrame veiksmė prasideda gana žemame registre, o po to labai greitai pereina į koloratūrą — nėra progos apšilt. Be to antrame veiksmė yra trys arijos, o mano yra paskutinė, tad reikia padirbėti, kad publika kreiptų dėmesį per visą 12 minučių.

(M. Momkieni): *Jūs ne pirmą kartą dainuojate „Jauno vyro“ rolę (Oskarą „Kaukių baliuje“, Stefano „Romeo ir Julijoje“, Vilnių „I Lituani“). Kaip pasirošiate interpretacijai, ypač ši kartą, kai reikia vaidinti Zybėlį, išimylėjusį Margaritą?*

M. Momkienė: Pagrindinis reikalavimas — kaip galima geriau įtikinti žiūrovą savo judesiais, kad esu jaunuolis. Svarbu ir vokaliniai tai sunderinti. O dėl meilės Margaritai — bandau sudaryti įspūdį didelės pagarbos, pasididžiavimo, gilių jausmų, bet kartu ir baimės; ir visa tai iš tolo.

(B. Prapuoleniui): *O kas gi tasai Vagneris?*

B. Prapuolenis: Vagneris — studentas, mėgsta išgerti, paulioti; gero, smagaus būdo. Tokį ir bandysiu perduoti.

(A. Brazisui): *Jūsų rolę ši kartą ypač nelengva.*

A. Brazis: Taip — tai lyrinio baritono partija, kuri pakyla iki antro tenoro diapazono, bet esu ypač laimingas, gavęs šią rolę, nes tai viena iš gražiausių baritono partijų visoje operos literatūroje. Tarp kitko, Valentino arija „Aš turiu apleisti jau savo mylimus namus“ nebuvo originale. Gounod ją tik vėliau parašė ir tuoj susilaukė pasisekimo.

(A. Kaminskui): *Lietuvių opera iki šiol daugmaž „specializavosi“ itališku repertuaru. Ar reikėjo kaip nors perorientuoti kolektyvą?*

A. Kaminskas: Daugiau teko padirbėti su choru. Prancūziška opera reikalauja daugiau tikslumo, lengvumo — reikėjo apšifuoti garso „aštrumą“.

Dažniausiai „Valpurgijos naktis“ iškupiuruojama, nes ji buvo parašyta „Fausto“ statant Paryžiaus Grand Opera, kuri reikalavo ilgesnių baletų. Kodėl nutarta „Valpurgijos naktį“ palikti?

A. Kaminskas: Iš tikrųjų tai buvo nutarta dar prieš (Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parasė

Kultūros vieta išeivijos palikime

Viktoro Mariūno, JAV LB Kultūros tarybos vicepirmininko, žodis ketvirtajame Premijų šventėje 1984 m. balandžio mėn. 15 d. Detroite.

Pesimistinė egzistencinės filosofijos kryptis mėgdavo priminti tiesą, kad žmogus su savo gimimo valanda pradeda mirti, kad gyvena mirdamas ir kad gyvenimas jokios duotos prasmės neturi. Pagarsėjęs tos krypties atstovas Jean-Paul Sartre teigia: „Viskas gimsta be reikalo, pratęsia gyvenimą iš baimės ir miršta atsitiktinai“. Labai jau priešinga nuotaika spindi Lietuvių Chartos autorių tarimuose. Chartos antrame skirsnyje primenama:

„Lietuviai lieka lietuviu visur ir visada. Savo tėvų išlaikytą Lietuvių Tautos gyvybę lietuvis perduoda ateities kartoms, kad amžinai gyventumė“.

Kalbėdamas čia Kultūros tarybos vardu ir žinodamas jos nuotaikas, drįstu teigti, kad taryba atsiriboja nuo satriškos egzistencinės beprasmybės, bet taip pat su rezervais vertina Lietuvių Chartos tautinio amžinumo vizijas.

Netikėdami, kad gyvenimo mirštant tiesa naikina gyvenimo prasmę, norime betgi pripažinti, kad gyvenimas išeivijoje yra gyvenimas tautinei sąmonei mirštant. Tik tautinės raiškos trūkumų situacijoje imame pastebėti tautinės sąmonės būsenas. Pačiais stambiausiais bruožais išskirčiau tris tokias sąmonės būsenas. Pirmą, natūralią arba pilnutinę, antrą, rūpestio, trečią, paveldo būseną.

Natūraliai (pilnutinei) tautinės sąmonės būsenai reikia gimtosios žemės ir dangaus, tėviškos miškų ir vandenų, natūraliosios kaimynystės, jos tvarkos ir papročių. Ir daugiau — savos valdžios, jos globos, laisvės kurti ir kūrybos vaisiais naudotis. Šiuo tragišku mūsų tautai metu nėra nė vieno lietuvių pasaulio, gyvenančio pilnutinę tautinės sąmonės būseną.

Tautinės sąmonės rūpestio

būseną šiuo metu visa lietuvių tauta gyvena visame pasaulyje. Ir tie Tėvynėje, ir Sovietijos tremtyje, ir laisvojo pasaulio sklaidoje.

Visur patriotą lietuvių slegia tas pats rūpestis — išlaikyti kuo grynesnę tautinę sąmonę. Vergijoje svetimų užmačios kėsinasi į lietuvių dvasinę gyvybę. Laisvajame pasaulyje išeiviskosios bendruomenės tautinė sąmonė yra drumstama ir temdoma labai turtingos ir dinamiškos socialinės bei kultūrinės aplinkos. Su šia aplinka Lietuvių Bendruomenė veda kovą už lietuvių tautinę gyvybę savo ribotomis materialinėmis ir kūrybinėmis priemonėmis. Baugi tiesa yra ta, kad išeivija kovą pralaimi. Savotiška paguoda gali būti tokia, kad visų tautų išeivijos tą kovą pralaimi ir kad mes, atrodo, kiek lėčiau už kitus atsitraukiame.

O vis dėlto neišvengiamai artėjame į trečiąją tautinės sąmonės būseną. Kada ją pasieksime? Laikas, kuriuo iš vienos būsenos keliaujame į kitą, yra ne istorinis, o egzistencinis laikas. Kokiu spartumu išeivijos tautinė sąmonė silpnės ir tems, pareis nuo racionalių pastangų silpnėjimą bei temimą sulėtinti. Ir čia iškyla pastovių ir dažnų kultūrinių tradicijų reikšmė. Galime (ir turime) užangažuoti būrį lietuvių mokslininkų ir menininkų, kad jie ateities kartoms kurtų išliekamas vertybes. Bet jų kabinetinis darbas gali neturėti jokios įtakos kasdien vykstančiam nutautėjimui. Todėl Premijų šventės šalia Dainų ir Tautinių šokių švenčių, šalia kultūros kūrėjų bei darbuotojų simpoziumų ir konferencijų, turi didžiulę tautinės gyvybės palaikymo prasmę.

Trečioji tautinės sąmonės būseną — paveldo būseną tam tikru laipsniu lygintina su ana būseną, vaizduota televizijos „The Day After“ mūsų išeivijos „Diena po“ bus ta, kai

Pavakare dail. Viktoro Vizgirdos gyvenimo peizaže

ANTANAS GUSTAITIS

Pavakare visada yra spalvingesnė negu vidurdienis. Padange rausvame fone lėtai slenka nežinios susirikiavę raganų šluotų debesys, į kreivą ežero veidrodį rengiasi skandintis apsi-
verkusį saulę, į žemę tyliai išsiliugia medžių sielos — jų šleivakojai šešėliai, kažkur ilgesingai suokia nematomas ir negirdėtas paukštis, ir gamtoje pajunti amžino iškelavimo melancholią ir mistiką.

Tokiai ir pavakarės žmogus. Toks pat spalvingas šiandien yra ir tos mistiškosios gamtos peizažas kūręs dailininkas Viktoras Vizgirda, kai ir jo saulė jau net 80 metų laipsniu pakrypusi į horizontą, nors dar ir toli iki eršėčių krūmo, už kurio saugiai pasislėpęs jos plaučių akių paskutinis spindulys.

Ne, jis dar nesprenžia klausimo: būti, ar nebūti mūsų tarpe? Tik jo žvilgsnis vis dažniau sminga į mums neįžinimą tolumą, pirštai tarsi savo valia nervingai paliečia priešais gundancią tamsiai raudonos esencijos taurelę, ją truputį kilstelia ir vėl kietai pastato ant puošnaus stalo, lyg būtų patys nutarę, kad jau per sunki prinešti prie lūpų.

Aišku, tokia proga net labai norėtų pasakyti paguodos komplimentą, kad jubilias dar esąs lygiai toks pat, kaip ir nuo sienos dyrinčiame 1923 metų autportrete: pačiame gyvenimo rytmyje ir jaunystės įsibėgėjime. Bet kurgi čia tasai tiesaus stuomens ir aštrių veido bruožų brunetas, su „i kovą“ kviečiančiu žvilgiu muškietininkas, kuriu, rodos, betruksta tikrai rapyros, juodos pelerinos ir priešo? Negi šis prieš mus tauriai įsimerėjęs fotelyje žilų plaukų, karaliaus Mindaugo nosies ir sidabrinės bardo patriarchas tikrai yra irgi anas Viktoras Vizgirda? Tas pats, apie kurį, po šaukos puotos Vilniaus užmiestyje išsitiesusių kryžiumi pusny, jo profesorius dailininkas Justinas Vienožinskis keliaiapusis ejo „stacijas“, maldaudamas dar nemirti, dar palaukti nors iki ryto, žadėdamas jam šviešią ateitį, dar didesnę menininko garbę, o net ir valdžią, jeigu liksis gyvas mūsų tautos labui. O Vizgirda vis tiek šaukė: „Mirštel. Neatsaukiamai mirštel.“ Ir sniegu barstė sau krūtinę ir galvą, save laidodamas, nes esą negalys pakęsti šio pasaulio hipokritų, kreiviečių, fariziejų ir diletantų, įrodinėjančių, kad nufotografuoti avino ragai yra vertingesnis meno kūrinys negu pro dailininko akies vyzdį įamžinta karališkojo Nidos briedžio karūna...

Šios savęs gyvo laidotuvės ir prisikėlimas, kaip prietaringi aiškiaregiai pranašauti, gal nulėmė ir ateičiai Vizgirdos teptuko svorį, sustiprino ištikimybę meno principams ir paryškino jo iš istorinio protėvio paveldėtą charakterį, ypač minties ir žodžio tiesmukumą ir drąsą neskaiciuoti savo priešų gausybės.

Tokių sukakčių dienomis žurnalistai garbingai ir nusipelnusį žmogų būtinai tardo, tarsi kokį nusikaltėlį. Atseit: kada ir kokiose aplinkybėse gimei, kokie poveikiai pastūmėjo į mokslą ir meną, į kokias kliūtis teko atsitrenkti kakta, kokias nugalėti ir ką dar gali daugiau pasakyti? Į visus tuos tardytojų klausimus Viktoras Vizgirda jau yra daug kartų atsakęs ir *Lietuvių enciklopedijoje*, ir įvairiuose straipsniuose spaudoje, ir draugiškuose pokalbiuose. Ten rasime daili-

Dailininkas Viktoras Vizgirda

ninko mokslo dienas Lietuvoje ir Paryžiuje, ARS kolektyvo revoliucinė veikla, direktoria-vimą Vilniaus dailės akademijoje, pedagoginį darbą École des Arts et Métiers Freiburge, ilgą parodų sąrašą ir net susikurtimus su draugais ir priešininkais dėl savos teisybės. Kiekvienas pražilęs jo barzdos plaukas įrašė savo istoriją, ir kiekviena veido raukšlė yra buvusių „kaitynių prie Žalgirio“ palikęs ženklas.

Išidėmėtina, kad V. Vizgirda išėjo į žygį su dail. A. Valskos įkurtos Nepriklausomųjų dailininkų draugijos platforma ir ARS kolektyvo jaunosios generacijos manifestu, kurių šūkiai 1932 m. skelbė:

„Mes pasiryžome išvaduoti Lietuvos meną nuo akademizmo, natūralizmo ir diletantizmo varžtų. Mes ieškome originalių ir tautinių kūrybai kelių. Vadiname save nepriklausomais, nes nenorime būti vergais pasenusių meno formų“ (A. Valska, *Naujoji Romuva*).

„Mes pasiryžę šiai atgimtančios tėvynės epochai tarnauti ir kurti šios epochos stilių. Mes trokštame praturtinti mūsų gyvenimą nau-

jom vertybėmis. Pro amžių akinius matome tolumoj didžią meno kultūrą. Smūkeliai, pasakos, dainos. Aukštą savo glūdumo didžius mums pavyzdžius sukaupę muziejų sienose jau paslėpti ar paprasto mūsų suteptų vėjo baigiami graužti meno palaikai“ („Manifestas“).

Žinoma, senoji dailininkų karta, linkusi vaizduoti Žuvinto ežerą plūduriuojančias anteles ir tiksliai suskaičiuojama berželio svyrūnėlio lapų kiekį, į jaunosios kartos „antiakademine“ kūrybą atsielieję piktu atkirčiu, išvaidindama ją „psiaudoprimitivizmu“, „balvonine skulptūra“, „suterštais purviniais dažais drobės gabalais“, su „išplėtomis akimis, kreivomis nosimis arba be jokių nosių portretais“. Na, o Vizgirda, nešdamas šio revoliucinio menininkų sąjūdžio gretose vėliavos kotą, kiekviena proga vis gaudavo akademinių veteranų sviedžiamu akmeniu į kuprą.

Tuos laikus ir įvykius prisimindamas, mūsų sukatuvininkas šiandien jau tik ironiškai šypstelia pro barzdą:

— Vadinasi, turėtų būti lyg

ir graudu... Bet vis dėlto malonu, kad, ir iki šiol kariaudamas, laimės dėka dar esu sulaukęs 80 metų amžiaus. Nors kai kas pataria jau vis tiek paskubom atsiprašyti draugus, o ypač priešus, kad taip ilgai nenumiriau... O aš manau, kad ilgas amžius yra man ne tikrai suteikta privilegija, bet ir saldi bausmė už išskirtinas nuodėmes, kuriomis ne visi gali pasigirti.

Ir tikrai V. Vizgirda ir ARS kolektyvas už „jaunystės nuodėmes“ istorijos perspektyvoje susilaukė didžiai teigiamo įvertinimo, o senoji gvardija turėjo pasitraukti į muziejų palėpes. Anuometiniai avangardininkai — A. Gudaitis, J. Mikėnas, A. Galdikas, A. Samuolis, V. K. Jonynas, J. Steponavičius, T. Kulakauskas, A. Valska, V. Vizgirda ir daugelis kitų — ne tik pralaužė mūsų jau kiek patęsusias tvoras į Vakarų pasaulio erdves, bet jie ir šiandien dar įtakos daugeliui savo palikuonių Lietuvoje, nors tie kartais ir priversti nu-
lenkti teptuką ar skulptoriaus kaltą prieš vieno ar kito ajatolos reikalavimus.

Ilgas amžius „nubėsinas“ ne tik generolus, laimėjusius pasaulinės reikšmės karus ir

nauja linkme pakreipusius mūsų istorijos kelią. Laiko vėtra kartais nupučia nuo pjedestalo užmarštin ir menininkus, kurie savo metu šviesėsi raiti po Parnasą. Bet Viktoras Vizgirda dar ir jubiliejiname fotelyje tvirtai sėdi, neappraizgytas voratinklų ir be šildančios elektrinės pagalvėlės prie strėnų, kai kiti tokie mūsų menų, mokslų ir politikos sentėviai jau seniai guli lopšio tvorele apremintoje lovoje, kad be reikalo neišliptų, arba tuščiam kambary gauda muses ir patys su savimi gintijasi.

Tiesa, jubilias dabar gal tik rečiau atvira burna nusijuokia, betgi jis niekad nebuvo per daug linksmas, o net ir savo sodriai spalvingoje kūryboje yra liūdno. Gamtos peizažuose jo medžiai kreivomis mūsų prosenelių kojomis klaidžioja po savo gy-

venvietes, šakomis pasiremami vienas į kitą ar net ir tiesiai į žemę, ir tik pro jų pažastis paregime giedro dangaus prošvaistę. Vazonuose jo stambios gėlės ryškiai spalvų ašaromis verkia savo išrautų šaknų, o portretų užnugaryje tarsi puošia garbingą velionį, kurio akies brūkšnis liudija rimtį ar sielvartą, o sunkios rankos — gyvenimo naštą.

Bet iš tikrųjų, kokios šviesos jūs ieškote šio dailininko sieloje, jeigu, kaip ir patys pasakoja, jo tėviškės Višakio Rūda lindėjo miškų properšoje, Judrės upeliukščio vanduo buvo juodas, Višakio upelis apžėlęs krūmais ir brūzgynais, medžių šešėliuose nuskenkusi bažnyčia, pažaliavę senų kapų antkapiai, o gailiai dindėdamas varpas lydėjo ir Vizgirdos tėvą per pajodusius arimus niūrią rudens dieną į Garliavos kapinaites... Tad nenuostabu, kad V. Vizgirda mėgsta tikrai rimtą muziką — ir klasikine, ir šiuolaikine, ir angelų arfomis plaudinančią mūsų mintis į dangų, ir atveriančią ausims mūsų žemiškojo pragaro duris. Jo diskotekoje jūs rasite Beethovną, Brahmsą, Brucknerį ir Wagnerį, o magnetofono juostelėse — V. Bacevičiaus, D. Lapinsko, J. Kačinsko, F. Bajoro, V. Montvilos ir kitų kompozitorių opusus.

Deja, jubilias, turėdamas savo atskirą skoną ir klausą, kartais visai sąmoningai neįtaiko savo žingsnio į mūsų išsivyskiosios visuomenės maršą, tremties žygyje pasisuka ne į tą pusę, kur liepiama, išklysta iš bendro ritmo ir dėl to būna net pikta aprekiamas vieno ar kito mūsų būgnininko.

Va jau bene tris kartus jis lankėsi okupuotoje Lietuvoje, o tai yra „nusižengimas tautinei drausmei“...

Ten susitikdamas su senų laikų savo kolegomis ir jauniesiems dailininkų karta, jis buvo tik mandagus, objektyvus ir sentimentalus, bet „ne karingas“, o tai jau būtų lyg ir „dezertyravimas iš fronto“...

Ir dar: Vilniuje ir Kaune buvo surengtos net dvi jo kūrinių parodos, kas čia ne nemirktelėjus vadinama „kolaboravimu su priešu“...

Priminus šias mūsų dabartinės kalbos „puošmenas“,

Pranas Visvydas

MANO PRIGESUSIOJ KLAUSOJ

Raveliškam būties plakimui
garsų versmes rikiuoja Debussy,
kai tavo rankos glamonėti ima
klavišus ir
kai spindi salės džiugesys.

Stebiu. Ne vien klausausi, bet
stebiu atidžiai
skambėjimą tarp pirštų ir akių.
Centre galva, laikysena ir vyzdžiai,
nelyginant drobę Rembrandto,
šviesotamosos menu alsuoja.

Ši muzika — regėjimo seansas
mano prigesusioj klausoj.

ESI KAŽKUR

Esi kažkur skaidrėjanti mintis,
kuriai sukurtas jūros pakraštys,
su kriauklėse dainuojama daina,
su neįminto grožio giluma.

Esi lakios ištikimybės auksas,
ir deimantas, ir gintaras kartu,
švelniausias žodis mano ausiai,
saulėtojo drobė nutapytas — Tu.

O visgi nežinau, nuo ko pradėti,
kad viskas vestų tik tavon širdin,
lydėtų žvilgsniai kilnų siluetą,
lyg sielos dvelksmą rojaus pakraštį.

Lieku tad visneapsisprendęs —
laimėjęs ir praradęs tavo dangų.

ANT JO PETIES

Ant jo peties užmigo paukštė,
lyg numylėtinė ant jo peties,
net nesulaukusi nakties,
išvarginta žydrinės aukščio.

Ją miegančią regėti nuostabu.
Nežadino, tik laukė, kol pabus,
išvys, kad šviečia jai dangus,
kur skraido nepailę paukščiai.

Nežadino, nes kam trukdyti miegą,
linguojantį ant budinio peties.
Jam buvo taip smagu, atlėgus
klausytis mylintios širdies.

PAŠNEKOVAS

Jis buvo mano pašnekovas,
nors nepažįstamas žmogus,
ne kartą išdaigaujantis bare,
lyg iš dausų atklydęs klounas.
Sutikdavau po darbo vakarėjant
Bell Gardens gatvėj. Atvangai,
skurdžius namus praėjęs,
sustodavau ant Rio Hondo tilto.
Žiūrėdavau į cementinę vagą
su vos čiurlenančia srove.
Čia pat, virš greitkelio,
ant riogsančių pastolų
žėrėjo gėralų plakatai
su moterų masinančiais veidais.
Gašliai įkyrios mintys
grūmėsi tarp jų. Aš laukdavau,
kol jis prieis ir draugiškai
uždės didžiulę plaštaką
man ant peties ir pasakys
pamėgtą frazę: Upė, kaip matai,
nuo saulės susiaurėjo.

Viktoras Vizgirda

Los Angeles apylinkėse, 1983

Viktoras Vizgirda giliai atsidūsta ir kiek virptelėjusia kairiąja ranka palengva perbraukia staiga lyg ir paširpusią barzdą.

— Žinoma, žinoma... — sukuždą jis jau tarsi ne man, o kažkokiam čia nesančiam trečiam asmeniui. — Vartotinių žodžių mūsų spaudoje dabar net žymiai pagausėjo. Ypač išleidus *Sinonimų žodyną*. Bet argi man reikia slėpti nuo visuomenės, kad šių metų vasario 17 dieną Kaune buvo atidaryta ir antroji mano kūrinių paroda? Rodos, galėtumėte suprasti tą buvusį mano jaunulišką susijaudinimą, kai 1933 metais M. K. Čiurlionio galerija Kaune įsigijo mano pirmąjį darbą iš ARS kolektyvo eksponuoto rinkinio. Juk tai nuotaika kaip ir rašytojo, pamatius savo pirmąją iš spaustuvės atneštą knygą. Tad ar galiu dabar būti visai abejingas, kai po penkiasdešimt metų toje pat galerijoje jau atsivėrė mano jubiliejinė paroda, kurioje išstatyta net 100 darbų? Ir aš esu dar gyvas... Tik jau nebegaliu jų pamatyti... O kai 1966 metais išvydau savo senesniųjų kūrinių parodą Vilniaus dailės akademijoje, tai net ir netikėjau, kad visa tai yra mano teptuko pagimdyta... Juk mano širdis irgi kaip ir jūsų, kai po 50 metų išsiskyrimo vėl sutinkate savo jau neatpažįstamus vaikus, apglėbiate pražilusius gimines ar aplankote mylimųjų kapą. Ak, dar niekad taip neįaučiau emigranto tragedijos, kaip dabar, kai jau artėja laikas mirti... Na, gal netrukus mane keiksnojantieji galės džiaugtis. Bet kodėl jie nori dar ir pagreitinti mano paskutinio atsiviekinimo valandas?

Vizgirda nutilo. Net ilgakai minutėlei. Ir aš net pagalvojau: o kaipgi reikėtų vadinti tuos, kurie taip pat vyksta į Lietuvą, tenai valgo, geria, rengia savo dolerių parodas ir parsiveža prisikrovę lagaminus ne už juos laikų audrose kentėjusių asketiško veido smūtkelių, o dievdirbių rankomis gražiai išskaptuotų velnių, su kuriais kartais ir čionykštėje veikloje glaudžiai dvasiškai kolaboruoja?

Bet tiek to. Juk mūsų jubiliejinis dailininkas parsivežė irgi ne tik Šv. Jono bažnyčios,

(Nukelta į 4 psl.)

